

ЗАТВЕРДЖУЮ

Віце-президент ПрАТ «Вищий
навчальний заклад «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»

С.В.Храпатий

« 28 » травня 2025 р.

ВИСНОВОК

**ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 «Психологія»
Твердохліб Наталії Гнатівни
на тему: «Психологічний супровід розвитку стресостійкості у
військовослужбовців в умовах воєнного стану»**

ВИТЯГ

**з протоколу № 9 засідання фахового семінару кафедри психології
Міжрегіональної Академії управління персоналом
від 22 травня 2025 року**

Присутні:

Головуючий: Павлюк Марія Михайлівна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології

Секретар: Мельничук Оксана Богданівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології.

Члени семінару:

Раєвська Яна Миколаївна, доктор психологічних наук, професор, директор ННІПСН, завідувач кафедри психології;

Грись Антоніна Михайлівна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології;

Синякова Віра Богданівна, доктор психологічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри психології;

Самойленко Оксана Анатоліївна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри психології;

Ткачук Тетяна Леонідівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології;

Шопша Олена Леонідівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології;

Коняєва Лілія Дмитрівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології;

Лазаренко Ольга Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології;

Платаш Лариса Броніславівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології;

Шопша Микола Миколайович, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри психології;

Палій Світлана Анатоліївна, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, декан ННІПСН;

Нич Тамара Володимирівна, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії та суспільних дисциплін;

Бойко Світлана Станіславівна, кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики;

Бахов Іван Степанович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу;

Братусь Ганна Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та управління бізнесом;

Каліна Ірина Іванівна, доктор економічних наук, професор, заступник директора ННІУЕБ;

Присутні на засіданні 18 осіб, із яких 8 докторів і 10 кандидатів наук. У тому числі: 4 докторів психологічних наук, 2 докторів педагогічних наук, 2 докторів економічних наук, 5 кандидатів психологічних наук, 1 кандидат педагогічних наук, 1 кандидат політичних наук, 1 кандидат філософських наук, 2 кандидати наук з державного управління.

Порядок денний:

1. Обговорення дисертаційної роботи Твердохліб Наталії Гнатівни на тему: «Психологічний супровід розвитку стресостійкості у військовослужбовців в умовах воєнного стану», поданої для попередньої експертизи на предмет її рекомендації до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Дисертація виконана в ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Науковий керівник – д.психол.н. Раєвська Яна Миколаївна, професор, директор Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Рецензент дисертації: д.психол.н. Синякова Віра Богданівна, доцент, заступник завідувача кафедри психології.

СЛУХАЛИ:

Доповідь Твердохліб Наталії Гнатівни на тему: «Психологічний супровід розвитку стресостійкості у військовослужбовців в умовах воєнного стану», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія». Тема затверджена Вченою Радою Міжрегіональною Академією управління персоналом протоколом № 1 від 25 січня 2023 р.

Науковий керівник – д.психол.н. Раєвська Яна Миколаївна, професор, директор Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Доповідь здобувача:

Шановний пане головуєчий! Шановні учасники поважного зібрання!

Вашій увазі пропонується дисертаційна робота на тему: **«Психологічний супровід розвитку стресостійкості у військовослужбовців в умовах воєнного стану»**, що подається до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія», виконана на кафедрі психології Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Однією із важливих проблем в умовах сьогодення зниження ефективності виконання військових завдань, зростання як бойових, так і небойових втрат, а також погіршення якості життя до умов виживання за будь-яку ціну спричинили психологічну травматизацію військовослужбовців. В таких умовах психологічна наука та практика повинні знаходити ефективні методи підвищення рівня стресостійкості, розробляти програми психокорекції негативних психічних станів, викликаних військовою травмою, а також моделі психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану

Дане питання є сферою зацікавленості військовослужбовці ЗСУ та ТрО в умовах воєнного стану. Складність та різноманіття завдань визначають необхідність формування стресостійкості серед особового складу

Стресостійкість людини тісно пов'язана з рівнем її особистісної тривожності. Дослідники прийшли до висновків, що між тривожністю та схильністю до виникнення стресу існує односпрямований зв'язок. На рівень особистісної тривожності впливає досить велика кількість факторів, високому рівню тривожності відповідає слабкість нервової діяльності, сенситивність, емоційна лабільність, невраїноваженність нервових процесів та ін. Значні труднощі призводять до психічної напруги серед особового складу в умовах виконання служби, де вимагається високий професійний рівень виконання обов'язків. Таким чином, формування стресостійкості, яка є найважливішою професійною якістю військовослужбовців різних підрозділів, відіграє важливу роль у психологічному компоненті їхньої професійної підготовки, а також необхідним є виявлення та використання психологічних ресурсів для підвищення стресостійкості цих спеціалістів

Мета дослідження полягає в теоретико-методологічному аналізі підходів дослідження проблем стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану та розробці моделі психологічного супроводу військовослужбовців.

Об'єкт дослідження – стресостійкість військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Предмет дослідження – психологічні чинники розвитку стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Для досягнення мети дослідження в роботі поставлено такі **завдання дослідження**:

1) здійснити теоретико-методологічний аналіз наукових джерел до поняття стресостійкості та визначити актуальність стану проблеми розвитку стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану в психологічних дослідженнях;

2) розробити теоретичну модель розвитку стресостійкості у військовослужбовців;

3) визначити та дослідити чинники розвитку умов стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану;

4) на основі результатів розробити та апробувати концептуальну модель психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану;

5) надати методичні рекомендації щодо підвищення рівня стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, а саме:

теоретичні: аналіз, порівняння, систематизація даних психологічної літератури з проблем розвитку стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану (для з'ясування змісту базових понять дослідження); теоретичне моделювання з метою концептуалізації основних положень дослідження;

емпіричні: методики для вивчення компонентів стресостійкості: психофізіологічна складова (психобіологічні критерії) – «Шкала базової психологічної оцінки IAPT»; емоційно-комунікативна складова (соціокультурний критерій) – «Тест визначення рівня стресу В. Ю. Щербатих» та методика «Оцінка рівня комунікабельності В. Ф. Ряховського»; когнітивна складова (організаційно-поведінковий критерій) – «Копінг-стратегія Е. Хайма»; ціннісно-вольова складова (організаційно-поведінковий критерій): «Дослідження вольового самоконтролю А. В. Зверькова, У. В. Ейдмана» та методика «Ціннісні орієнтації, М. Рокича»; методи математико-статистичної обробки емпіричних даних.

Організація та емпірична база дослідження. В дослідженні були задіяні військовослужбовці ЗСУ та ТрО, які на момент опитування проходили військову службу. Вибірка досліджуваних становила 200 осіб.

Дослідження проводилося у чотири етапи в період з 2022 р. по 2024 р.

Перший етап дослідження, теоретичний, включав аналіз, порівняння та систематизацію інформації з психологічної літератури щодо розвитку стресостійкості у військовослужбовців в умовах воєнного стану, щоб прояснити основні поняття теми; теоретичне моделювання для формування основних концепцій дослідження; визначення проблеми, формулювання мети та завдань; а також теоретичний аналіз стресостійкості особистості та виявлення її психологічних умов розвитку.

Другий етап, емпіричний, охоплював визначення обсягу необхідних досліджень, вибір методів і технік для їх проведення; реалізацію дослідницьких процедур; виявлення специфічних особливостей стресостійкості у військовослужбовців. Було розроблено чотири блоки психодіагностичних методик для дослідження компонентів стресостійкості. Проведення цих блоків дозволило створити комплексне уявлення про розвиток стресостійкості.

Третій етап, констатувальний експеримент, мав на меті дослідження складових стресостійкості та особливостей її розвитку психофізіологічну, когнітивну, регуляторну, емоційно-мотиваційну. Було проведено аналіз, систематизацію та узагальнення отриманих результатів. Сформульовані висновки та визначені подальші перспективи для майбутніх досліджень.

Четвертий етап, формувальний експеримент, мав на меті розробку, впровадження та оцінювання ефективності програми розвитку стресостійкості у військовослужбовців. На цьому етапі було використано комплекс методів психологічного впливу, спрямованих на підвищення рівня психофізіологічної, когнітивної, регуляторної та емоційно-мотиваційної складових стресостійкості. Особлива увага приділялася інтеграції отриманих результатів у практичну діяльність військових підрозділів, що функціонують у складних умовах воєнного стану. Було проведено порівняльний аналіз результатів до та після впровадження програми, що дозволило виявити ефективність застосованих підходів та визначити напрямки для їх оптимізації в майбутньому.

Наукова новизна полягає у з'ясуванні концептуального підходу до причин виникнення стресу та його впливу на військовослужбовців в умовах воєнного стану; розробці психологічних умов розвитку стресостійкості; розробці теоретичної та концептуальної моделі психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у створенні концептуальної моделі психологічного супроводу став алгоритм, спрямований на забезпечення психічного здоров'я та підвищення адаптивних здібностей військовослужбовців у стресових ситуаціях. Цей алгоритм включає оцінку психічного стану, психологічні консультації та терапевтичні сесії, формулювання висновків та рекомендацій, а також розробку програм групових занять. Застосування цього алгоритму дозволяє активно залучати військовослужбовців ТрО та ЗСУ до процесу, організовуючи послідовні дії для зниження психічного виснаження та збереження сенсу життя. Його впровадження спрямоване на підготовку військовослужбовців до швидкого відновлення та забезпечення нормального режиму життя і психологічного комфорту.

Перейду до отриманих результатів дослідження.

Здійснивши теоретико-методологічні дослідження формування та підвищення рівня стресостійкості військовослужбовців, сформульовано такі висновки.

Встановлено, що в умовах воєнного стану рівень стресостійкості у військовослужбовців ЗСУ та ТрО визначається не тільки фізичною підготовкою, а й психологічною стійкістю. Зокрема, навички управління стресом, психологічна готовність до непередбачуваних ситуацій та емоційна стійкість є ключовими факторами, що впливають на здатність військовослужбовців різних вікових категорій діяти ефективно в стресових обставинах.

Розроблено теоретичну модель розвитку стресостійкості у військовослужбовців, яка враховує психологічні, соціальні та фізіологічні аспекти. Модель ґрунтується на адаптаційних механізмах, комунікативних навичках, копінг-стратегіях та системі ціннісних орієнтацій військовослужбовців, що дозволяє підвищити їхню стійкість до стресових ситуацій.

Визначено та досліджено чинники розвитку умов стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану. Результати дослідження

показують, що індивідуальні особливості військовослужбовців значно впливають на формування стресостійкості.

Передумовами створення концептуальної моделі психологічного супроводу став алгоритм, спрямований на забезпечення психічного здоров'я та підвищення адаптивних здібностей військовослужбовців у стресових ситуаціях. Цей алгоритм включає оцінку психічного стану, психологічні консультації та терапевтичні сесії, формулювання висновків та рекомендацій, а також розробку програм групових занять. Застосування цього алгоритму дозволяє активно залучати військовослужбовців ТрО та ЗСУ до процесу, організовуючи послідовні дії для зниження психічного виснаження та збереження сенсу життя. Його впровадження спрямоване на підготовку військовослужбовців до швидкого відновлення та забезпечення нормального режиму життя і психологічного комфорту. Отже, розроблено та апробовано концептуальну модель психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану. Модель включає алгоритм оцінки психічного стану, індивідуальні консультації, групові заняття та терапевтичні сесії, спрямовані на формування адаптивних механізмів і зниження психічного виснаження.

Надано методичні рекомендації щодо підвищення рівня стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану. Рекомендації включають заходи з розвитку комунікативних навичок, впровадження практичних занять із формування адаптивних копінг-стратегій, підвищення ціннісної орієнтації на «Продуктивне життя» та «Суспільне визнання», а також використання групової терапії для зниження психоемоційного напруження. Для оптимізації діяльності військовослужбовців у повсякденних та екстремальних умовах розроблено план занять, який включає різноманітні практичні заходи, спрямовані на розвиток різних аспектів особистості та підтримку психологічного стану військовослужбовців.

За результатами дисертаційної роботи опубліковано десять наукових праць, у тому числі одна стаття проіндексована у наукометричній базі Scopus, три статті у фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз даних, одна праця апробаційного характеру, три доповіді на міжнародних і всеукраїнських конференціях, круглих столах, марафонах. Розроблені наукові положення та отримані емпіричні дані є самостійним внеском автора у розробку дослідження проблеми стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану та розробці моделі психологічного супроводу військовослужбовців. В опублікованих зі співавторами працях доробок автора становить 75%. Розробки та ідеї, що належать співавторам, у дисертації не використовуються.

На цьому доповідь завершено. Дякую за увагу!

ЗАПИТАННЯ:

Нич Тамара Володимирівна, кандидат філософських наук, доцент, заступник директора ННПСН, завідувач кафедри філософії та суспільних дисциплін:

- *З якою метою визначено концептуальні теоретико-методологічні засади дослідження стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану?*

Відповідь здобувача: Дякую за запитання.

Глибокий теоретичний і методологічний аналіз проблеми стресостійкості є ключовим для розробки концептуальної моделі психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану, яка поєднує індивідуальні, групові та системні методи підвищення стресостійкості. Теоретичний аналіз дозволив зрозуміти основні поняття, визначити причинно-наслідкові зв'язки та розробити моделі взаємодії різних факторів, що впливають на рівень стресостійкості військовослужбовців психічне здоров'я в робочому середовищі. Методологічний підхід визначає, яким чином буде проводитися збір, аналіз та інтерпретація даних, що дозволить перевірити теоретичні гіпотези та отримати об'єктивні результати. Комбінація різних теоретичних підходів та методологічних інструментів допоможе у формуванні комплексного розуміння проблеми та розробці концептуальної моделі психологічного супроводу військовослужбовців ЗСУ та ТрО.

Братусь Ганна Анатоліївна, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки та управління бізнесом:

- *На Вашу думку, які основні моделі стресу мають провідну роль для визначення проблеми розвитку стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану?*

Відповідь здобувача: Дякую за запитання.

Стресові ситуації були розділені канадським фізіологом за характером стресових подій. Тобто, поняття стрес включає в себе два окремих терміни: еустрес та дистрес.

Моделі стресу:

- Психодинамічна (З. Фройд);
- Генетично-конституційна (Дж. Фуллер);
- Фізіологічна модель стресу (Х. Вофф);
- Міждисциплінарна (Х.Басович та Р.Грінкен);
- Модель подолання-захист (Д. Механік);
- Модель фізіологічного стресу (Г. Сельє);
- Інтеграційна модель стресу;
- Біологічна модель пошукової активності (В.Роттенберг);
- Транзактна модель стресу (Дж. Макей і Т. Кокс)..

1) Психодинамічна модель стресу за З. Фройдом;

2) Генетично-конституційна теорія стресу за Дж. Фуллер пояснює здатність чинити опір стресу як можливість організму що залежить виключно

від функціонування його захисних програм, та здатність на яку не впливають зміни обставин;

3) За моделлю Х. Воффа стрес варто розглядати як фізіологічну реакцію що виникає у відповідь на соціальні та психологічні фактори. Важливим в цій теорії є залежність реакції організму на психо-соціальні фактори від атитюдів, мотивів людини, її суб'єктивного ставлення до ситуацій.

4) Міждисциплінарна модель стресу, авторами якої є Х. Басович та Р. Грінкен, пов'язує виникнення стресу з впливом стимулів та відповідним виникненням тривоги, внаслідок якої розвивається певні психологічні, фізіологічні та поведінкові, іноді патологічні, реакції.

5) Модель D. Mechanik. Центральним елементом у цій моделі, є поняття і механізми адаптації, яка визначена автором як спосіб, яким індивід бореться з ситуацією, зі своїми почуттями, викликаними цією ситуацією, і яка має два прояви: 1) подолання (coping) – боротьба з ситуацією; 2) захист (defence) – боротьба з відчуттями, викликаними ситуацією. Подолання, «оволодіння» ситуацією визначається цілеспрямованою поведінкою і здібностями у прийнятті індивідами адекватних рішень при зустрічі з життєвими завданнями та вимогами.

6) Стрес як поведінкові реакції на соціально-психологічні стимули. Модель фізіологічного стресу Н. Selye була модифікована В. Р. Dohrenwend, який розглядає стрес як стан організму, в основі якого лежать як адаптивні, так і неадаптивні реакції. Автор під стресорними розуміє передусім соціальні за своєю природою фактори, – такі, наприклад, як економічні або сімейні невдачі, тобто об'єктивні події, які порушують (руйнують) або загрожують підірвати звичайне життя індивіда.

7) Системна модель стресу, яка відображає розуміння процесів управління (поведінки, адаптації і т.п.) на рівні системної саморегуляції і здійснюється шляхом зіставлення поточного стану системи з його відносно стабільними нормативними значеннями.

Інтеграційна модель стресу. Центральне місце в моделі займає проблема, що вимагає від людини прийняття рішення. Поняття такої проблеми вони визначають як прояв, вплив на людину стимулів або умов, що вимагають від неї перевищення або обмеження звичайного рівня діяльності. Виникнення проблеми (труднощів з її вирішенням) супроводжується напругою функцій організму, – якщо проблема не вирішується, напруга зберігається або навіть зростає – розвивається стрес. На думку авторів здібності людини у вирішенні проблем, що виникають перед нею залежать від ряду факторів: 1) ресурсів людини – її загальних можливостей з вирішення різних проблем, 2) особистого енергетичного потенціалу, необхідного для вирішення конкретної проблеми, 3) походження проблеми, ступеня несподіванки її виникнення, 4) наявності й адекватності психологічної і фізіологічної установки на конкретну проблему, 5) вибраного типу реагування – захисного або агресивного. Значення і врахування цих факторів визначає вибір стратегії поведінки для запобігання стресу.

Мельничук Оксана Богданівна, кандидат психологічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри психології:

- *Як саме визначені компоненти стресостійкості пов'язані з підвищенням рівня стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану?*

Відповідь здобувача: Дякую за запитання.

Компоненти стресостійкості:

- Особистісний;
- Психофізіологічний;
- Когнітивний;
- Емоційно-мотиваційний.

Баланс між компонентами стресостійкості визначають ступінь самоконтролю та здатність оцінювати умови бойової обстановки та власних ресурсів і можливостей необхідних для подолання дії несприятливих факторів. Методологічний підхід визначає, яким чином буде проводитися збір, аналіз та інтерпретація даних, що дозволить перевірити теоретичні гіпотези та отримати об'єктивні результати. Комбінація різних теоретичних підходів та методологічних інструментів допоможе у формуванні комплексного розуміння проблеми та розробці концептуальної моделі психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Коняєва Лілія Дмитрівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології:

- *В науковій новизні Ви зазначили, що вперше з'ясовано концептуальний підхід до визначення причин виникнення стресу у військовослужбовців в умовах воєнного стану. Проаналізуйте їх.*

Відповідь здобувача: Дякую за запитання.

З'ясовано концептуальний підхід до визначення причин виникнення стресу у військовослужбовців в умовах воєнного стану, що ґрунтується на комплексному аналізі психофізіологічних, соціально-психологічних та когнітивно-емоційних факторів. Це дозволяє глибше зрозуміти механізми розвитку стресових станів та їх вплив на бойову ефективність і психоемоційний стан військовослужбовців.

Поглиблено та уточнено психологічні умови розвитку стресостійкості військовослужбовців, зокрема в аспекті їхньої особистісної та професійної підготовки. Уточнено роль когнітивних стратегій подолання стресу, емоційної регуляції та соціальної підтримки як ключових детермінант підвищення стресостійкості в умовах воєнного стану;

Подальшого розвитку набули теоретична та концептуальна модель психологічного супроводу військовослужбовців, що враховує специфіку воєнного стану та бойових дій. Розроблено структурно-функціональні компоненти психологічного супроводу, зокрема діагностичний, корекційно-розвивальний та реабілітаційний рівні, що забезпечують ефективну адаптацію військовослужбовців до екстремальних умов діяльності.

Ткачук Тетяна Леонідівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології:

- *Який алгоритм психологічного супроводу військовослужбовців та*

яке його спрямування?

Відповідь здобувача: Дякую за запитання.

Алгоритм психологічного супроводу особового складу спрямований на активне залучення особового складу до процесу, організації послідовних дій для зниження відчуття психічного виснаження та збереження смислового відчуття. Він становить собою систему кроків, що містить встановлення цілей, проектування, визначення змісту та вибір методів і форм профілактики та корекції психічного стану військовослужбовців, а також створення позитивного настрою на життя. Основною метою впровадження цього алгоритму є підготовка військовослужбовців до швидкого та успішного відновлення, забезпечення нормального режиму життя та психологічного комфорту, особистісного розвитку та готовності до змін.

Основні принципи, на яких базується цей алгоритм, включають:

- Керованість (основна ідея взаємодії між об'єктом і суб'єктом полягає у підпорядкуванні спільному управлінні).
- Відповідність меті та основним завданням чинним нормативно-правовим вимогам.
- Комплексність (розгляд проблеми з точки зору цілісності та системності).
- Структурованість (послідовне виконання алгоритму відповідно до певних етапів без перерви).
- Відтворюваність (можливість застосування алгоритму в різних підрозділах чи умовах).
- Оптимізація (досягнення максимальних результатів за мінімальних ресурсів).

Зворотний зв'язок (оцінка дії алгоритму з подальшою його корекцією).

Самойленко Оксана Анатоліївна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри психології:

- *Які основні чинники залучення у розробці психологічного супроводу розвитку стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану?*

Відповідь здобувача: Дякую за запитання.

Психологічний супровід розвитку стресостійкості військовослужбовців передбачає залучення трьох основних чинників:

1. Підтримка та психологічна допомога військовослужбовцям у періоди стресу та травматичних ситуацій. Психологи та консультанти надають індивідуальні консультації, підтримують групові сесії та використовують техніки для зменшення стресу.

2. Тренінг стресостійкості військовослужбовців стратегіям та навичкам, які допоможуть їм краще керувати стресом та адаптуватися до негативних ситуацій. Включає техніки дихання, медитацію, методи релаксації та стратегії копінгу.

Соціальна підтримка включає підтримку від співробітників, можливість спілкування з іншими військовослужбовцями, а також підтримку від родини та

друзів. Цей чинник допомагає зменшити відчуття ізоляції та підвищити відчуття приналежності

Бойко Світлана Станіславівна, кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики;

- *На Вашу думку, які категорії в себе включають напрямки психологічного супроводу військовослужбовців?*

Відповідь здобувача: Дякую за запитання.

Напрями психологічного супроводу включають:

1. Соціально-психологічна адаптація до мирного життя;
2. Розвиток професійних здібностей та ідентифікація з певною професією;
3. Корекція професійного вибору за необхідності;
4. Подолання особистісних життєвих криз;
5. Психологічна підтримка у складних життєвих ситуаціях;
6. Розв'язання міжособистісних та внутрішньоособистісних конфліктів;
7. Оволодіння навичками конструктивного спілкування;
8. Гармонізація стосунків з оточуючими;
9. Розвиток психологічної культури особистості;
10. Самореалізація через творчість;
11. Усвідомлення психологічних механізмів знецінення цінностей;
12. Формування позитивного мислення та почуттів;
13. Навички саморегуляції та стресостійкості;
14. Моральний вибір у проблемних ситуаціях;
15. Самоактуалізація в моральному та творчому плані.

Методи системи психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану представлено у вигляді схеми у презентації.

ВИСТУПИ:

Каліна Ірина Іванівна, доктор економічних наук, професор, заступник директора ННІУЕБ:

Шановні колеги!

Психологічний супровід військовослужбовців є ключовим аспектом для підвищення рівня стресостійкості. Умови воєнного стану висувають особливі вимоги до психологічної стійкості військовослужбовців, які щоденно стикаються з фізичними та емоційними викликами. Здатність ефективно адаптуватися до стресових ситуацій та зберігати високу працездатність у критичних обставинах є ключовою складовою їхньої професійної діяльності. Дослідження психологічних чинників, які впливають на розвиток стресостійкості, має важливе значення для створення програм психологічного супроводу, спрямованих на збереження та зміцнення психічного здоров'я військових. Встановлення зв'язку основних аспекти психологічної стійкості та визначення факторів, що сприяють її формуванню в умовах надзвичайного психологічного навантаження є основою для розробки методичних

рекомендацій щодо підвищення рівня стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Павлюк Марія Михайлівна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології:

Шановні колеги!

Складність та різноманіття завдань, які виконують військовослужбовці ЗСУ та ТрО в умовах воєнного стану, визначають необхідність формування стресостійкості серед особового складу. Дослідження свідчать, що стресогенність професійної діяльності цих фахівців переважно пов'язана з високою відповідальністю, постійною загрозою психологічної та фізичної агресії, каліцтва і можливої смерті.

Крім того, у дослідженні були враховані соціальні та психологічні аспекти, такі як підтримка від колективу, розвинені механізми саморегуляції та вміння конструктивно взаємодіяти з командою та підтримка від родини. Всі ці фактори взаємодіють та впливають на стресостійкість у військовослужбовців у контексті воєнного стану, ускладнюючи психологічні аспекти їхньої професійної діяльності.

Дослідження стресостійкості особистості у військовослужбовців представляє собою інтегративне та динамічне явище, що стимулює їх здатність розуміти специфіку стресових ситуацій та ефективно долати їх, адекватно реагувати емоційно на різні стресори, активно адаптувати стресогенні умови та зберігати високу ефективність у виконанні своїх обов'язків.

Загалом можна стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертації мають достатню наукову новизну, практичне значення та суспільну корисність, які на належному рівні методологічно та емпірично обґрунтовані.

Таким чином, дисертація Твердохліб Н.Г. на тему: «Психологічний супровід розвитку стресостійкості у військовослужбовців в умовах воєнного стану» є актуальною і своєчасною. Рівень наукового дослідження та ефективність запропонованих автором заходів свідчать про відповідність дисертації встановленим вимогам, а її автор заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Грись Антоніна Михайлівна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології:

Актуальність обраної теми дослідження не викликає сумніву. Результати досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених розглянуті в повній мірі, що дало змогу авторові ґрунтовно підійти до проблеми збереження психічного здоров'я працівників комерційних організацій.

Психологічний супровід відіграє ключову роль у збереженні психічного здоров'я працівників комерційних організацій, сприяючи своєчасному виявленню та вирішенню психологічних проблем. Наявність професійного психолога в компанії забезпечує працівникам можливість отримати кваліфіковану допомогу у разі стресу, тривоги або емоційного вигорання.

Регулярні консультації з психологом допомагають працівникам розвивати стресостійкість та покращувати навички емоційного саморегулювання. Психологічний супровід сприяє створенню позитивної робочої атмосфери, де працівники почуваються підтриманими і можуть відкрито говорити про свої переживання. Забезпечення психологічного супроводу підвищує лояльність працівників до компанії, оскільки вони відчують турботу про своє благополуччя.

Наукова новизна положень дисертації характеризується тим, що результати автором отримані вперше і визначаються особистим авторським підходом. Щодо питань дискусійного характеру, то на мою думку, потрібно було б продемонструвати детальніше гендерні відмінності психічного здоров'я працівників комерційних організацій та проаналізувати демографічні аспекти.

Отже, дисертація Твердохліб Н.Г. на тему: «Психологічний супровід розвитку стресостійкості у військовослужбовців в умовах воєнного стану» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.).

Синякова Віра Богданівна, доктор психологічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри психології, рецензент:

У дисертаційній роботі на тему: «Психологічний супровід розвитку стресостійкості у військовослужбовців в умовах воєнного стану» поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія здійснено узагальнення теоретико-методологічних підходів до вивчення рівня стресостійкості військовослужбовців, що є основою для розробки концептуальної моделі психологічного супроводу.

З'ясований і доведений зв'язок дії кортизолу на різні структури центральної нервової системи та психофізіологічних змін щодо функціонування організму. Постійний вплив кортизолу на гіпокамі пошкоджує процеси нейрогенезу та призводить до зменшення нейронних зв'язків. Отже, постійне виділення норадреналіну призводить до гіперактивності вегетативної нервової системи, що проявляється у збільшенні концентрації уваги, постійному загостренні уваги на негативних спогадах, перезбудженні, посилене прискореному серцебитті, що може суттєво вплинути як на рівень стресостійкості військовослужбовця, а й на виконання бойових завдань.

Заслуговує на увагу розроблена та представлена концептуальна модель психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану, що базується на алгоритмах оцінки психічного стану, індивідуальні консультації, групові заняття та терапевтичні сесії, спрямовані на формування адаптивних механізмів і зниження психічного виснаження. Результати дослідження показали ефективність моделі у підвищенні емоційної стабільності, самоконтролю та покращенні копінг-стратегій. Концептуальна модель психологічного супроводу враховує специфіку військових умов та зміни, що відбуваються під час воєнного стану. Особливу увагу приділено адаптивним ресурсам особистості, що дозволяє забезпечити ефективність діяльності в будь-яких умовах. Я особисто підтримую пропозицію щодо рекомендації даної дисертаційної роботи до подальшого проходження в спеціалізованій вченій раді.

Я.М. Раєвська, д.психол.п., проф., директор ННПСН МАУП (науковий керівник):

Шановні колеги!

Дисертаційна робота Твердохліб Наталії Гнатівни присвячена надзвичайно актуальній проблемі сучасної психології – теоретико-методологічному аналізу підходів до вивчення стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану, а також розробці моделі психологічного супроводу з метою збереження їхнього психічного здоров'я та підвищення адаптаційного потенціалу.

Актуальність обраної теми зумовлена складною соціально-політичною ситуацією, що зумовлює зростання рівня психоемоційного напруження серед військовослужбовців, для яких характерні прояви високої тривожності, емоційної нестабільності, сенситивності, виснаження ресурсів нервової системи. Ці фактори значно ускладнюють виконання службових обов'язків, які вимагають швидкої реакції, зібраності, вольової стійкості та професійної ефективності.

У дисертації ґрунтовно проаналізовано наукові підходи до проблеми стресостійкості, чітко сформульовано об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, а також концептуальні, теоретичні та методологічні засади дослідження. Дисертанткою обґрунтовано вибір методів дослідження, розкрито наукову новизну отриманих результатів, визначено їх теоретичну цінність і прикладне значення для практичної психології, зокрема у військовій сфері.

Варто зазначити, що авторкою ретельно розкрито сутність досліджуваної проблеми, представлено емпіричні дані, що підтверджують ефективність розробленої моделі психологічного супроводу, наведено приклади впровадження результатів у практику, а також дані щодо апробації наукових положень у фахових публікаціях і на наукових конференціях.

На нашу думку, мета дисертаційного дослідження сформульована коректно, логічно пов'язана з темою та завданнями роботи. Зміст дисертації свідчить про високу наукову підготовку здобувачки, її вміння комплексно

вирішувати складні наукові завдання, критично осмислювати результати та формулювати обґрунтовані висновки.

Для досягнення мети дисертант послідовно розв'язує поставлені *завдання*:

- 1) здійснити теоретико-методологічний аналіз наукових джерел до поняття стресостійкості та визначити актуальність стану проблеми розвитку стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану в психологічних дослідженнях;
- 2) розробити теоретичну модель розвитку стресостійкості у військовослужбовців;
- 3) визначити та дослідити чинники розвитку умов стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану;
- 4) на основі результатів розробити та апробувати концептуальну модель психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану;
- 5) надати методичні рекомендації щодо підвищення рівня стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у створення концептуальної моделі психологічного супроводу став алгоритм, спрямований на забезпечення психічного здоров'я та підвищення адаптивних здібностей військовослужбовців у стресових ситуаціях. Цей алгоритм включає оцінку психічного стану, психологічні консультації та терапевтичні сесії, формулювання висновків та рекомендацій, а також розробку програм групових занять. Застосування цього алгоритму дозволяє активно залучати військовослужбовців ТрО та ЗСУ до процесу, організовуючи послідовні дії для зниження психічного виснаження та збереження сенсу життя. Його впровадження спрямоване на підготовку військовослужбовців до швидкого відновлення та забезпечення нормального режиму життя і психологічного комфорту.

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що дисертаційна робота має суттєве теоретичне та практичне значення.

Як науковий керівник, відзначаю високу відповідальність і наукову сумлінність здобувачки, яка ретельно підійшла до всіх етапів підготовки та написання дисертації. Вона глибоко й системно опрацювала наукову літературу, критично осмислила наявні підходи, провела якісний емпіричний аналіз та продемонструвала вміння самостійно розв'язувати складні наукові завдання.

Поєднання класичних методів наукового дослідження із сучасними, авторськими підходами дозволило переконливо обґрунтувати чинники формування стресостійкості та розкрити особливості її розвитку у військовослужбовців в умовах воєнного стану. Результати дослідження підтверджують актуальність і практичну значущість обраної тематики.

У цілому, дисертаційна робота Твердохліб Наталії Гнатівни є самостійним, цілісним та завершеним науковим дослідженням, яке виконане на високому науковому рівні. Вона гідно презентує вагомий внесок у розроблення актуальної проблеми підвищення стресостійкості військовослужбовців у сучасних умовах. Дисертантка повністю розкрила досліджувану тему, досягла поставленої мети та реалізувала всі завдання дослідження.

Отримані результати мають високу практичну цінність і можуть бути використані у діяльності військових психологів, керівників підрозділів, у програмах психологічної підготовки особового складу, а також у подальших наукових дослідженнях

Також необхідно відзначити, що Твердохліб Н.Г. успішно виконав освітньо-наукову програму у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія» у Міжрегіональній Академії управління персоналом, опублікував 8 наукових праць, загальний обсяг публікацій складає 2,8 друк. арк. Власні здобутки висвітлено у 2,1 друк. арк., з них: 3 – статті у наукових фахових виданнях України; 1 стаття – у зарубіжному виданні, яке внесено до міжнародної наукометричної бази Scopus; 6 тез доповідей на конференціях. Дисертаційне дослідження Твердохліб Н.Г. відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.).

Дисертація Твердохліб Н.Г. виконана здобувачем особисто, містить низку наукових положень та наукових результатів, які мають важливе та істотне значення для такої галузі знань як «Соціальні та поведінкові науки». Проведене Твердохліб Н.Г. дослідження характеризується єдністю змісту та є результатом особистої роботи та особистого внеску здобувача.

Дисертація Твердохліб Н.Г. містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія», є самостійним, послідовним й науково цінним дослідженням, яке може бути подане на розгляд до спеціалізованої вченої ради.

УХВАЛИЛИ:

Дисертація Твердохліб Наталії Гнатівни на тему «Психологічний супровід розвитку стресостійкості у військовослужбовців в умовах воєнного стану» є самостійним, завершеним, цілісним науковим дослідженням, оформленим відповідно до встановлених вимог.

Актуальність теми та її зв'язок із планами науково-дослідних робіт.

Дисертаційне дослідження виконане у межах комплексних науково-дослідних тем кафедри психології Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» «Соціально-

психологічний супровід збереження психічного здоров'я особистості в умовах трансформації суспільства», «Трансформаційні процеси розвитку та становлення особистості у кризових ситуаціях: сучасні психосоціальні виміри» (Державний реєстраційний номер: 0122U201363 від 06.11.2022).

Внесок автора полягає у комплексному дослідженні стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану, узагальненні теоретичних підходів до її вивчення, визначенні психологічних чинників, що впливають на її формування, та розробці авторської моделі психологічного супроводу. Дисертанткою обґрунтовано методологічні засади дослідження, адаптовано та вдосконалено методичний інструментарій, проведено емпіричну перевірку ефективності запропонованих заходів, а також здійснено апробацію результатів у наукових публікаціях, на конференціях і в практиці психологічного супроводу військовослужбовців.

Формулювання наукового завдання, нове розв'язання якого отримано в дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає у:

з'ясуванні концептуального підходу до причин виникнення стресу та його впливу на військовослужбовців в умовах воєнного стану; розробці психологічних умов розвитку стресостійкості; розробці теоретичної та концептуальної моделі психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану.

вперше: з'ясовано концептуальний підхід до визначення причин виникнення стресу у військовослужбовців в умовах воєнного стану, що ґрунтується на комплексному аналізі психофізіологічних, соціально-психологічних та когнітивно-емоційних факторів. Це дозволяє глибше зрозуміти механізми розвитку стресових станів та їх вплив на бойову ефективність і психоемоційний стан військовослужбовців.

поглиблено та уточнено: психологічні умови розвитку стресостійкості військовослужбовців, зокрема в аспекті їхньої особистісної та професійної підготовки. Уточнено роль когнітивних стратегій подолання стресу, емоційної регуляції та соціальної підтримки як ключових детермінант підвищення стресостійкості в умовах воєнного стану;

подальшого розвитку набули: теоретична та концептуальна модель психологічного супроводу військовослужбовців, що враховує специфіку воєнного стану та бойових дій. Розроблено структурно-функціональні компоненти психологічного супроводу, зокрема діагностичний, корекційно-розвивальний та реабілітаційний рівні, що забезпечують ефективну адаптацію військовослужбовців до екстремальних умов діяльності.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, що захищаються. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані автором у дисертаційній роботі, ґрунтуються на теоретико-методологічних засадах науки «Психологія», узагальненні поглядів та дослідженні ідей провідних вітчизняних і зарубіжних учених, використанні системи загальнонаукових і спеціальних методів. У роботі використано значну кількість джерел інформації, наведено дані про апробацію результатів на науково-практичних конференціях та впровадження розробок автора у

практичну діяльність організацій. У цілому наукові результати, отримані в дисертації, є достовірними, науково обґрунтованими та доказовими.

Наукове значення роботи. Наукове значення роботи полягає у використанні висновків та рекомендацій дисертанта медичним та психологічним організаціям, які піклуються про збереження психічного здоров'я військовослужбовців та підвищення рівня стресостійкості.

Практичне значення та використання результатів роботи. Результати дослідження використано: в практику діяльності клініки психіатричної з палатами для наркологічних хворих Національного військового медичного клінічного центру «Головний військовий клінічний госпіталь», ФОП Гололобова Сергія Вікторовича, ФОП Діденко Олени Володимирівни.

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Розроблені наукові положення та отримані емпіричні дані є самостійним внеском автора у розробку моделі психологічного супроводу військовослужбовців. В опублікованих зі співавторами працях доробок автора становить 75%. Розробки та ідеї, що належать співавторам, у дисертації не використовуються.

Основні положення дисертаційної роботи, теоретичні та практичні висновки дослідження доповідались на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах.

За результатами дисертаційної роботи опубліковано десять наукових праць, у тому числі одна стаття проіндексована у наукометричній базі Scopus, три статті у фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз даних, три праці апробаційного характеру, три доповіді на міжнародних і всеукраїнських конференціях, круглих столах, марафонах.

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Клименко І., Твердохліб Н., Зінченко М. (2023). Особливості формування стресостійкості військовослужбовців у період реабілітації. *Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я*, (3(12), 59-63. DOI: <https://doi.org/10.32689/2663-0672-2023-3-9>

<https://journals.maup.com.ua/index.php/psych-health/article/view/2842>

2. Твердохліб Н.Г. «Психологічні чинники бойового стресу та адаптація військовослужбовців» Психологічні студії. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023 С.132-135 DOI: <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.3.20>

<http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/psychology/article/view/1358>

3. Твердохліб Н.Г. Формування стресостійкості військовослужбовців під час профілактики та лікування посттравматичного стресового розладу (ПТСР) *Габітус*. Випуск 56. 2023. С.203-206 DOI: <https://doi.org/10.32689/2663-0672-2023-3-9>

4. Раєвська Я.М., Твердохліб Н.Г. «Психологія стресостійкості військовослужбовців: теоретичний дискурс» № 3(59) (2023): Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія, 2023.С.19-23. DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2023.3.3>

<https://journals.maup.com.ua/index.php/psychology/article/view/2806>

5. Myroslava HASIUK, Nataliia TVERDOKHLIB, Yurii SHYROBOKOV, Tamara MAHANOVA, Olena SHCHERBAKOVA. Prevention and Treatment of Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD) Journal: Revista de Cercetare și Intervenție Socială, 2023.C.85-98 DOI: <https://doi.org/10.33788/rcis.81.5>

6. Klymenko, I., Tverdokhlib, N., Zlobin, O., Karachynskyi, O., & Kononenko, O. (2024). PTSD in military personnel: diagnosis, treatment and support. *Amazonia Investiga*, 13(74), 286-298. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.74.02.24>

Тези на конференціях апробаційного характеру:

1. Твердохліб Н.Г., Галадза М.В., Твед В.С. Особливості розвитку стресостійкості у військовослужбовців під час воєнного стану III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Russia-Ukraine War: Consequences for the World» м. Дніпро International Electronic Scientific and Practical Journal «WayScience»(ISSN 2664-4819) 2023.C.122-124. (тези, сетрифікат)

<http://www.wayscience.com/konferentsiya-3-2-3-bereznaya-2023/>

2. Твердохліб Н.Г., Галадза М.В., Твед В.С. «Посттравматичний стресовий розлад у військовослужбовців» III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Russia-Ukraine War: Consequences for the World» м. Дніпро International Electronic Scientific and Practical Journal «WayScience»ISSN 2664-4819 2023.C.125-127 (тези, сетрифікат)

<http://www.wayscience.com/konferentsiya-3-2-3-bereznaya-2023/>

3. Твердохліб Н.Г., Лахтадир Т.В., Турбал Л.В., Масловська В.А. «Фактори розвитку самоактуалізації особистості». Збірник тез та доповідей конгресу наукового товариства анатомів, гістологів, ембріологів, топографоанатомів України, Одеса 2019.C.58-62.

4. Твердохліб Н.Г., Костьолко А.А. «Вплив тривожності на психоемоційний стан студента та його особистість». Proceedings of VII International Scientific and Practical Conference Madrid, Spain 19-21 September 2021.C.70-72 (тези, сетрифікат)

<https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/09/RESULTS-OF-MODERN-SCIENTIFIC-RESEARCH-AND-DEVELOPMENT-19-21.09.2021.pdf>

5. Твердохліб Н.Г., Черниш Т.В., Галадза М.В. «Вплив війни на людський організм в пренатальному періоді». Proceedings of I International Scientific and Practical Conference Osaka, Japan 19-21 7October 2022. C.42-48 (тези, сетрифікат)

<https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/SCIENCE-AND-TECHNOLOGY-PROBLEMS-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-19-21.10.22.pdf>

6. Твердохліб, Н. (2025). Концептуальна модель психологічного супроводу військовослужбовців в умовах воєнного стану. *Матеріали конференцій МЦНД*, (Чернігів, Україна, 20.06.2025), 294–299. <https://doi.org/10.62731/mcnd-20.06.2025.009>

7. Твердохліб, Н. (2025) Аспекти психологічного супроводу розвитку стресостійкості військовослужбовців в умовах воєнного стану. Майбутнє науки, технології та економіки. *Збірник наукових праць з матеріалами 2-ї Міжнародної науково-практичної конференції*. Міжнародна нацуюва єдність. 11-13 червня 2025 року. Софія, Болгарія. 395-398 с. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/the-future-of-science-technology-and-economy-11-06-25/>

8. Лісовський, П. М., Лісовська, Ю. П., Твердохліб, Н. Г.. (2023) Воєнно-медична ембріологія: стресостійкість сучасної Людини в Україні: навч. посіб. Київ : Ліра-К, С. 160-169. ISBN 978-617-520-623-2

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана кваліфіковано, грамотно, науковим стилем, виклад матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій можна охарактеризувати як доступний.

Характеристика особистості здобувача. Твердохліб Наталія Гнатівна зарекомендувала себе як здібний науковець. Проявила вміння працювати з науковими джерелами, здійснювати аналітичні дослідження. Є людиною виваженою, працелюбною, вихованою, активною, вимогливою до себе та оточуючих. Застосував нові методи та підходи до дослідження. Своєчасно та успішно виконав освітньо-наукову програму за спеціальністю 053 «Психологія».

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ЩОДО ДИСЕРТАЦІЇ:

1. За науковою новизною, теоретичним та практичним значення результатів дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» Твердохліб Наталії Гнатівни на тему: «Психологічний супровід розвитку стресостійкості у військовослужбовців в умовах воєнного стану» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.).

2. Порушити клопотання перед Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом про утворення спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації Твердохліб Наталії Гнатівни на тему: «Психологічний супровід розвитку стресостійкості у військовослужбовців в умовах воєнного стану» з метою присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» у складі:

Семенець-Орлова Інна Андріївна – доктор наук з державного управління, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом — голова разової спеціалізованої вченої ради;

Синякова Віра Богданівна - доктор психологічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри психології Навчально-наукового інститут психології та

соціальних наук, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом — рецензент;

Шпортун Оксана Миколаївна - доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології КЗВО "Вінницька академія безперервної освіти" — офіційний опонент;

Бегеза Людмила Євгенівна - доктор психологічних наук, професор завідувач кафедри психології та соціальної роботи, Академія праці, соціальних відносин і туризму — офіційний опонент;

Волинець Наталія Валентинівна - доктор психологічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи, Національна академія керівних кадрів культури та мистецтва, факультет психології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка — офіційний опонент.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів наук та кандидатів наук:

Результати голосування присутніх на засіданні докторів наук та кандидатів наук: всього: «за» – 18, «проти» – немає, «утрималося» – немає. У тому числі: 4 докторів психологічних наук, 2 докторів педагогічних наук, 2 докторів економічних наук, 5 кандидатів психологічних наук, 1 кандидат педагогічних наук, 1 кандидат політичних наук, 1 кандидат філософських наук, 2 кандидати наук з державного управління.

Головуючий розширеного засідання
кафедри психології, доктор
психологічних наук, професор,
професор кафедри психології

М.М. Павлюк

Секретар розширеного засідання
кафедри психології кандидат
психологічних наук, доцент кафедри
психології

О.Б. Мельничук

Рецензент:

доктор психологічних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри
психології

В.Б. Синякова